

TÜRKİYE'DE YAPILAN AĞIZ - DİŞ HASTALIKLARI EPİDEMİOLOJİSİNE İLİŞKİN ÇALIŞMALAR

Kaya EREN*

GİRİŞ

Çeşitli sağlık branşlarındaki amacını «2000 yılında herkese sağlık» sloganı ile başlatan Dünya Sağlık Teşkilatı (WHO), ağız - diş sağlığı hedeflerinin gerçekleştirilmesi için FDI (Federation Dentaire Internationale) ile işbirliğine girerken, geliştirdiği indeks sistemlerini tüm dünya ülkelerine önermekte bu şekilde sağlanacak dataların değerlendirilerek daha gerçekçi çözümlere varılabileceğini vurgulamaktadır (27).

Bugüne kadar ülkemizde yapılmış olan epidemiolojik çalışmalar gerek diş çürükleri gerekse periodontal hastalıkların toplumu tehdit eder boyutlarda olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu çalışmalarda uygulanan yöntemler çoğunlukla farklı olup (15), genellikle sorunu tespitten öteye gidememektedir.

Bir yandan ülkemizde yapılmış epidemiolojik çalışmaların sonuçlarını gözden geçirerek 2000 yılına yaklaştığımız şu yıllarda konuyu güncelleştirmek, sorumlu makamlara özet bilgiler sunmak, konuya gönül veren halk sağlığı uzmanı ve dişhekimlerinin bundan sonraki çalışmalarına bazı öneriler getirmek amacıyla bu çalışma hazırlanmıştır.

YURDUMUZDA YAPILMIŞ EPİDEMİOLOJİ ÇALIŞMALARI

Ülkemizde yapılmış dişhekimliği epidemiolojisine ilişkin çalışmaların genelde diş çürükleri ve periodontal hastalıklar üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Önceleri yalnızca çürük prevelans tes-

(*) Gazi Üniv. Dişhek. Fak. Periodontoloji Anabilim Dalı, Yrd. Doç. Dr

TÜRKİYE'DEKİ AĞIZ - DIŞ HASTALIKLARI EPİDEMİYOLOJİSİ ÇALIŞMALARI

pitleri şeklinde yapılan çalışmaların 1970'li yıllardan sonra özellikle periodontal hastalıkların yaygınlığı, sebepleri ve sonuçlarını da inceleyen geniş kapsamlı araştırmalar şeklinde yürütüldüğü izlenmektedir. Literatür incelendiğinde yurdumuzda yapılmış çalışmaları şu ana başlıklarda toplamak mümkündür.

1 — Çürük insidansı, prevelansı ile çürüklerin sebepleri ve çürük profilaksisine yönelik çalışmalar

Gülhan ve İzbul (18), 1975 yılında İstanbul'daki 7-15 yaş grubu okul çocuklarında ağız hijyeni ile çürük frekansı arasındaki ilişkiyi incelemişler, fakat DMF indeksi ile OH arasında istatistiksel bir anlam bulamamışlardır. Greene - Vermillion indeksinin kullanıldığı bu çalışmada materyali 500 çocuk oluşturmuş ve ortalama OHİ 1.82 olarak rapor edilmiştir.

Sungur ve arkadaşları (23), 10-15 yaş grubunda 960 ilkökul öğrencisinde, sosyo ekonomik faktörlerin diş çürükleri üzerine olan etkisini araştırmışlar; diş çürükleri prevelansı ile sosyo ekonomik seviyeler arasında ilişki saptamışlardır. Buna göre sosyo ekonomik seviyesi düşük olan çevrelerin çocuklarında çürük oranı daha yüksektir.

Yaklaşık aynı sonuçları, Kırzioğlu ve Demiröz (19), Erzurum ilinde yaptıkları bir çalışmada rapor etmişlerdir. Araştırma 7-12 yaş grubundaki 1379 öğrenciyi kapsamıştır.

Yazıcıoğlu ve arkadaşları (28), 1985 yılında Ankara Kolejinde öğrenim gören 1212 ilkökul öğrencisinde ağız sağlığı taraması yapmışlar ve diş çürüğü oranının $x = 0.94$ — $x = 1.88$ arasında olduğunu belirtmişlerdir.

Çürük prevelansı ile ilgili çalışmalardan şu sonuçlara varmak mümkün görülmektedir.

1) Ülkemiz 3-12 yaş grubu çocuklarında ağızda bir veya birden fazla çürük bulunanların oranı % 70'lerin üzerindedir.

2) Sosyo ekonomik seviyenin diş çürükleri üzerine etkisi vardır.

3) Gülhan ve İzbulun sonuçlarına ters olarak, iyi ağız bakımı çürük prevelansında azalmalar sağlamaktadır.

2 — Periodontal hastalıkların sıklığı ve şiddeti ile bunların oral hijyen ve hekime gitme alışkanlıkları ile ilişkilerini tespiti çalışan araştırmalar:

Periodontal hastalıkların Erzurum yöresindeki prevelansları ile bunlara tesir eden faktörleri irdeleyen Oktay (20), 25-65 yaş grubunda çeşitli periodontal hastalıkların toplam olarak % 97 oranında bulunduğunu bildirmiştir. 44 köyü kapsayan bu çalışmada oral hijyen seviyesinin, hastalık şiddetine paralel olarak çok düşük olduğu bulunmuştur.

Baloş ve arkadaşları (5), Türkiye'nin 62 ilinden gelen 15 yaş grubundaki 228 yatılı okul öğrencisinde, periodontal hastalık dağılımını biyometrik düzeyde araştırmışlar, gingivitis oranının % 79 - 85, arayüz kriterinin de göz önünde tutulması ile, periodontitis oranının % 13.15'e vardığını bildirmişlerdir. Populasyonun oral hijyenle ilgili verilerinin incelenmesinde ise hekime gitme alışkanlığının % 16.66, düzenli 2 veya daha çok diş fırçalama ile arayüz bakımının % 10 düzeyinde kaldığı izlenmektedir.

Vural ve Akgünlü (26), diş fırçalama alışkanlığının, dişhekimliği öğrencilerindeki durumunu araştırmış ve % 75 öğrencinin günde 2 veya daha çok dişlerini fırçaladıklarını belirtmiştir.

Ancak Baloş (6) bir çalışmasında, çeşitli branşlarda çalışan dişhekimleri, periodontolog dişhekimleri ve 3 grup olarak eş sürede yüksek öğrenim görmüş bireylerin periodontal durumları ile, oral hijyen alışkanlıkları üzerinde durmuş, düzenli diş fırçalama ve arayüz bakımı alışkanlığının, dolayısıyla da motivasyon bilgilerinin yetersizliği vurgulanmıştır. Hekim grubunda düzenli 2 kez diş fırçalama alışkanlığının % 65'i geçmediği de çalışmada belirtilmiştir. Ayrıca yine 3 grupta da hekime gitme alışkanlığının yok denecek ölçüde olduğu tespit edilmiştir.

Yine Baloş (7) bir başka çalışmasında, 198 ilkokul öğrencisinde hekime gitme alışkanlığı ile, hekime giden ve gitmeyen grupların periodontal sağlıklarını irdelemiş, düzenli hekime gitme alışkanlığının ortalama % 47 olmasına karşın hiç hekime gitmeyen % 53'lük grup arasında periodontal sağlık açısından istatistiksel bir fark saptayamamıştır. Araştırmacı ülkemizdeki periodontoloji eğitiminin disipline edilmesi gereğine dikkat çekmiştir.

TÜRKİYE'DEKİ AĞIZ - DIŞ HASTALIKLARI EPİDEMİYOLOJİSİ ÇALIŞMALARI

Baloş ve arkadaşları (10), Türkiye'nin değişik yörelerinden gelmiş, 15 yaş grubu yatılı okul öğrencilerinin oral hijyen aktivitelerinin ve cep derinliklerinin 4 yıl içindeki değişimlerini değerlendirerek, toplumumuzun ne derecede motive edilebildiğini saptamak amacıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında, 1979 yılında 228, 1983 yılında ise 203 öğrenciyi muayene ederek bunların periodontal sağlıklarını saptamışlardır.

Elde edilen verilerin biyometrik analizleri sonucunda, diş fırçalama alışkanlığında bir miktar artış olmasına rağmen, oral hijyen eğitiminde düşüş olduğu, özellikle arayüz bakımının azaldığı tespit edilmiştir.

3 — Diş çürükleri ile, periodontal hastalıkları bir arada tespit etmeye yönelik çalışmalar

Bayırlı'nın bir derlemesinde de belirttiği gibi, Sandallı (15), 3 - 12 yaş grubundaki 60 çocukta debris, calculus, oral hijyen ve PMA indeksleri ile diş çürüklerini saptayarak, oral hijyen seviyeleri ile çürük arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Sonuçta bu yaş grubunda oral hijyen ile çürük insidansı arasında istatistiksel bir ilişki bulunamamıştır.

Oktaş'ın (20), Erzurum köylerinde yaptığı 25 - 65 yaş grubuna dahil 890 bireyi kapsayan çalışmasında periodontal hastalıkların türleri ve bunların insidansları şu şekilde verilmiştir.

İltihabi periodontal hastalık	% 69
Dejeneratif periodontal hastalık	% 16
Atrofik periodontal hastalık	% 7
Hiperplastik periodontal hastalık	% 1
Sağlıklı	% 3

Bayırlı ve Curiloviç'in İstanbul ilinde vatani görevini yapan 300 erin, periodontal durumları ile diş çürüklerini incelediği çalışmalarında (11), diş çürüklerini tespit için DMF indeks, periodontal dokular içinse Modifiye Ramfjord indeks (PDİ) kullanılmıştır.

Araştırma sonucuna göre erlerin % 97.6'sında periodontal şikayetler bulunduğu bildirilmiş ve bunun dağılımı şu klasifikasyon ile açıklanmıştır.

a) Hastalıklı populasyonun % 32'sinde erken iltihabi değişiklikler.

b) Hastalıklı populasyonun % 46'sında daha şiddetli değişiklikler.

c) Hastalıklı populasyonun geri kalan kısmında da derin dokulara ilerlemiş şiddetli dişeti iltihabi mevcudiyeti.

Çalışmanın diş çürükleri ile ilgili bölümünde ise, erlerin yalnızca % 6'sında hiç çürük ve dolgulu diş olmamasına karşın, % 93'ünde DMF indeksi 1-12 arasında olduğu da rapor edilmiştir.

Toker'in (24), 1978 yılında yayınlanan bir çalışmasında, Ankara'nın Abidinpaşa, Samanlıkbahçeleri, Tuzluçayır bölgelerindeki gecekondualarda yaşayan, dar gelirli 600 bireyin ağız bulguları; diş çürüğü, çekim, gingivitis ve protez durumlarını inceleyen kriterler dahilinde ele alınmıştır. Ayrıca bireylerin oral hijyen alışkanlıkları da tespit edilmiştir.

Bulgular incelendiğinde; araştırma grubuna dahil bireylerin % 60'ında çürük diş bulunurken, % 37.5'inde de gingivitis olduğu belirtilmiştir.

Çalışmada periodontal hastalık olarak yalnızca gingivitis üzerinde durulmuş, periodontitis araştırmasına gidilmemiştir. Ancak araştırmacı 20 - 25 yaş grubunu gingivitis için risk grubu olarak açıklamış, bu grupta hastalık oranının % 67'ye çıktığını açıklayarak ileriki yaşlardaki azalmanın tahribat sonucu dişlerin çekimine bağlı olduğu yorumunu yapmıştır.

Bu açıdan çalışmada tespit edilen gingivitis oranının özellikle 20 - 25 yaş grubunda periodontitis ile karıştığını söylemek mümkündür.

Bayırlı ve arkadaşlarının (13), 500 Hava Harp Okulu öğrencisini kapsayan çalışmasında, periodontal hastalıkların tespiti için gingival indeksten ve de ilk kez olarak da cep derinliğinden yararlandıkları çalışmalarında ayrıca dişlerin mobiliteleri, diastema boyut-

TÜRKİYE'DEKİ AĞIZ - DIŞ HASTALIKLARI EPİDEMİYOLOJİSİ ÇALIŞMALARI

ları ve plak indeks değerleri de incelenmiştir. Diş çürüklerinin dağılımı ise yine DMF indeksiyle değerlendirilmiştir.

Bu kriterlere göre 17 - 24 yaş grubu öğrencilerinin hastalık oranları şu şekilde özetlenmiştir.

Tüm bireylerin incelenen Ramfjord dişlerinde % 94.4 oranında gingivitis tespit edilmiş bu da, % 38.8'i hafif, % 37.4 orta derece ve % 16.2'si ise ileri derecede gingivitis olarak tanımlanmıştır. Periodontal hastalık derecesi PDI (Periodontal Disease Index)'e göre değerlendirildiğinde ise, 3.1 - 4.00 skoruna dahil olanların % 72, 4.1 - 5.00 skoruna dahil olanlarsa % 9 seviyesinde bulunduğunu açıklarlarken, periodontitis başlama noktasının da bu % 9 oranındaki aralık olduğunu belirtmişlerdir.

Yine bu bireylerin oral hijyen alışkanlıkları ve plak birikim miktarları ile ilgili bulgularında, düzenli olarak günde 2 kez diş fırçalayanların % 17.4 seviyesinde kaldığı bildirilirken, plak birikimleri diş yüzeylerinde kapladığı alana göre tespit edilmiştir. Buna göre de, % 2.8 bireyde plak bulunmazken, dişlerin 1/6'sının plakla kaplı olanların % 40, 1/4 u plakla kaplı olanların % 46, daha çok plak bulunanların da % 9.4 dolaylarında bulunduğu açıklanmıştır.

Yine Bayırlı ve arkadaşları (14), Ahmet Haşim İlkokulu öğrencilerinde, diş çürükleri ve periodontal hastalıkları araştırdıkları çalışmalarında elde ettikleri bulgularını yine kendilerince gerçekleştirilen Ataköy İlkokulu öğrencilerinin bulguları ile karşılaştırmışlar, diş çürüklerinin yüksek oranda bulunmasına rağmen istatistiksel olarak önemli sayılabilecek gingivitis raslamadıklarını bildirmişlerdir.

Seven ve Demiröz (22), 1983 yılında, Erzurum yöresindeki 12 - 18 yaş grubu 300 kız, 300 erkek öğrencide kızları için % 17.3, erkekler için % 30.3 gingivitis oranı bildirmişler, değerlendirme kriteri olarak da Löe'nün gingival indeksinden yararlanmışlardır.

Baloş ve arkadaşları, farklı yaş gruplarındaki toplam 464 bireyde dişçürükleri ve periodontal hastalıkları şu şekilde saptamışlardır (8).

15 yaş grubu :

diş çürüğü	%	74.24
gingivitis	%	78.95
Periodontitis	%	1.31

20 - 35 yaş grubu :

diş çürüğü	%	79.23
gingivitis	%	67.70
periodontitis	%	24.60

36 - 50 yaş grubu :

diş çürüğü	%	80.00
gingivitis	%	60.95
periodontitis	%	35.43

Ramfjord dişlerinde gerçekleştirilmiş bu çalışmada cep derinlikleri dişlerin dört yüzünden de tespit edilmiştir. Araştırmada cep derinliklerinin sadece arayüzlerde tespiti halinde ise periodontitis oranının % 52.38'e çıktığına da dikkat çekilmiştir. Plak ve dişeti sağlıklarının tespitinde Loe'nin plak ve gingival indekslerinden yararlanılmıştır.

Uygun ve Alpaslan'ın Dişhekimliği Fakültesi 2. sınıf öğrencilerini kapsayan çalışmasında, düzenli diş fırçalama alışkanlığının % 65 dolaylarında olduğu bildirilirken, bu populasyon için bile gingivitis oranının % 43.3 olduğu açıklanmıştır (25).

4 — Diş çürükleri ve periodontal hastalıkların belli periyotlarda kontrolü ve hastalara hizmet götürülmesi ile elde edilecek durumu izlemeye yönelik araştırmalar

Baloş ve arkadaşları (3), sosyo ekonomik seviyeleri farklı 10 yaş grubu ilkokul öğrencilerine uygulanacak 1.5 yıl süreli eğitim ve plak kontrollerinin, periodontal sağlık ve diş çürükleri üzerine etkisini inceleyen çalışmasında, materyali 86 Kolej, 75 Mohaç İlk-

TÜRKİYE'DEKİ AĞIZ - DIŞ HASTALIKLARI EPİDEMİYOLOJİSİ ÇALIŞMALARI

okulu öğrencisi oluşturmuştur. Daha sonra öğrenciler 3 gruba ayrılmış,

1. Gruba eğitim ve motivasyonla birlikte tedavi hizmetleri götürülmüş,

2. gruba 6'şar aylık periyotlarla eğitim ve motivasyon yenilenmiş,

3.'sü ise kontrol grubu olarak değerlendirilmiştir.

Sonuçların analizinde, deney grubunu oluşturan 1. grupta gerek periodontal hastalık gerekse de diş çürükleri yönünden önemli gelişmeler tespit edilmiştir. Araştırmacılar bu çalışmada ayrıca şunları vurgulamışlardır:

a) Radikal eğitim ve düzenli hekim kontrolü, hastalıkların önlenmesinde önerilen bir yoldur.

b) Sosyo ekonomik şartların bozukluğu, esas etyolojik faktör değildir.

c) Uygun plan ve programlarla, sağlık ocağı olanaklarının ulaştırıldığı S.E.S. düşük bölgelerde bile radikal çözümler bulunabilir.

Çok kısıtlı olarak araştırma yapılmış olan bu konu üzerinde Akkaya doktora çalışması yürütmüş (1), profesyonel bakım ve düzenli motivasyonlar ile sağlanabilecek plak kontrolünün, diş çürükleri ve dişeti hastalıkları açısından uzun süreli etkilerinin araştırılması amacıyla 15 yaş grubundaki 99 erkek öğrenci üzerinde çalışmıştır.

Deney başlangıcında tüm öğrencilerin ağız sağlıkları Pİ, Gİ, CD, RI ve DMF indeksleri kullanılarak tespit edilmiş, daha sonra gereken preventif ve restoratif tedavileri yapılmıştır. Ardından deney ve kontrol grubu olarak 2'ye ayrılan öğrencilerden deney grubundakilere yılda 2 kez koruyucu periodontal tedavi ile oral hijyen eğitimi verilmiştir.

2. yılın sonunda deney grubunda kontrol grubuna göre, daha iyi seviyede gingival sağlık, daha az alveolar kemik yıkımı ve daha düşük oranda diş çürüğü saptanmıştır.

5 — Diş kayıpları ve bozulan ağız sağlığının yeniden düzeltilmesi için gerekli zaman ile finansmanı araştıran çalışmalar :

Ülkemizde özellikle 1970'li yıllardan sonra, ağız ve diş hastalıklarının prevalansına yönelik çeşitli çalışmalar yapılmış olmasına karşın, bunların tedavileri için gerekli işgücü ve ekonomik sorunları inceleyen çalışmaların çok sınırlı olduğu dikkat çekmektedir.

Baloş ve arkadaşları, bu amaca yönelik çalışmalarında 15 yaş grubundaki diş kayıplarının ülkemiz ekonomisine getirdiği yükü ortaya koymuşlardır (4). Araştırma sonuçlarına göre sadece bu yaş grubu için 1980 yılı fiyatlarına göre 1.5 milyar liralık harcamaya gerek duyulduğu bildirilmekte, çekilmiş dişlerin rehabilitasyonu için de 2.5 ton altına ihtiyaç olduğu açıklanmaktadır.

Yine Baloş ve arkadaşları 1983 yılında bir grup fabrika işçisinde, bir yandan mevcut periodontal hastalığın tespitini yaparken, diğer taraftan da buna uygun tedavi için gerekli zaman, maliyet ve personel gücünün nitelik ve niceliğini ortaya koymaya çalışmışlardır (9).

İskandinav ülkelerinde uygulanan ve Dünya Sağlık Teşkilatı'nca da ülkelerdeki sorunun tespiti için önerdikleri PTNS dahilinde gerçekleştirilen bu araştırmada 243 fabrika işçisinde tespit edilen periodontal hastalıkların tedavileri için 939 saatlik dişhekimi işgücüne ihtiyaç duyulduğu ortaya konmuş, ayrıca özellikle bireylerin motivasyonu için gereken zaman göz önünde tutularak, yeterli bilgilerle donatılmış pratisyen dişhekimleri yanında, ağız - diş sağlığı hemşirelerine ihtiyaç duyulduğu da vurgulanmıştır.

TARTIŞMA

Dünya Sağlık Teşkilatının son raporlarında tüm Dünya ülkelerinin ağız ve diş sağlığı araştırmalarında uniform index ve yöntem kullanması önerilmekte ve bu doğrultuda bilgiler verilmektedir. Bunda amaç saptanan hastalıkların rehabilitasyonunu standart programlarla sağlamaya yöneliktir.

TÜRKİYE'DEKİ AĞIZ - DIŞ HASTALIKLARI EPİDEMİYOLOJİSİ ÇALIŞMALARI

Oysa çeşitli ve değişik kriterlerle değişik yöntemler kullanılarak elde edilen datalar daha başlangıçta değişik sonuçların alınmasına yol açmaktadır.

Özetlerini sunduğumuz çalışmalarda görüldüğü gibi, ülkemizdeki diş çürüğü prevelansının yüksek olduğunda (ortalama % 78) yaklaşık bir fikir birliğine varılmışken, periodontal hastalıkların gerek değerlendirilmesi gerekse prevelansı açısından çok değişik sonuçlar mevcuttur.

Örneğin, Oktay, Bayırlı ve arkadaşları, Toker'in çalışmalarında yer alan, periodontal hastalıkların klasifikasyonları (11, 20,24), bugünkü değerlendirmelerimize uymamakta, gingivitis ve periodontitis ayırımının net olarak seçilemediği izlenmekte, ayrıca bunun sonucu olarak da çeşitli araştırmalarda gingivitis oranlarının % 37.5'den % 97'ye kadar çok çelişik rakamlarda verildiği gözlenmektedir. Araştırmalarda dikkate değer önemli bir hususta, periodontal hastalıkların tespitlerinde periodontal sond ölçümünden ve radyografik değerlendirmelerden yararlanan araştırmacıların çok sınırlı olmasıdır.

Bu nedenlerle, periodontal hastalığın ülkemizdeki yaygınlık ve şiddetini belirlemeyi hedefleyen çalışmalara bir süre daha ihtiyaç duyulduğuna inanmaktayız.

Söz konusu çalışmalarda da WHO'nun önerdiği ve pratik uygulamada büyük kolaylık sağlayan şu indekslerden yararlanılmasının yeterli olacağını düşünmekteyiz.

a) Plak tespiti için; gözle muayenede tespit edilebilen plak varlığında 1, tespit edilemez ise 0 skoru,

b) Gingival indeks ve gingivitis için; NBPI (Non Bleeding Papil Index), her aproksimal aralığa bir kürdan sokulduktan sonra, kanama olursa 1, olmazsa 0 skoru.

c) Cep derinliği için; epidemiolojik araştırmalar için geliştirilmiş kalibreli periodontal sondla yapılan ölçümlerde, 5 mm.'yi geçen derinliklerde 1 yani periodontitis varlığı skoru.

d) Genç nüfusta Bite - Wing taramaları.

Oral hijyen alışkanlıkları ile ilgili çalışmalardan da gözlendiği gibi, hemen tüm veriler, ülkemiz insanlarının iyi bir ağız bakımı alışkanlığına sahip olmadığını ortaya koymaktadır. Hatta, Baloş'un çalışmasında da (6) vurguladığı gibi, yüksek öğrenim gören kişilerle, Uygun ve Alpaslan ile, Vural ve Akgünlü'nün materyalini oluşturan Dişhekimliği öğrencilerinde bile (25,26), düzenli ağız bakımı alışkanlığının yeterli düzeyde olmadığı izlenmiştir. Bu konudaki başka bir bulguda ülkemiz insanlarındaki dişhekimine gitme alışkanlığının yok denecek kadar az olmasıdır.

Bununla birlikte, Baloş'un bir çalışmasında ortaya koyduğu (8) ve hekime gidenle gitmeyenler arasında, periodontal sağlık açısından bir fark bulunmaması, ülkemizdeki eğitimin disipline edilmesi gerekliliğine dikkat çekmektedir. Nitekim yine Baloş ve arkadaşlarının 15 yaş grubunda 4 yıl ara ile elde ettiği bulgular bu durumu bir kez daha doğrulamaktadır (10).

Tartışılması gereken önemli bir nokta da bu tip epidemiolojik çalışmalardaki hedef toplumun belirlenmesidir. Gülhan ve İzbul(18), Sungur ve arkadaşları (23), Bayırlı ve arkadaşları (15), Kırzioğlu ve Demiröz (19), Yazıcıoğlu ve arkadaşları (28), Baloş ve arkadaşları (6), Çağlayan ve arkadaşları (17) genelde 5-15 yaşlar arasındaki öğrencileri seçerken; Toker (24) Ankara'nın gecekondu bölgelerinde 18-65 yaş grubu, Oktay (20) Erzurum yöresindeki 25 - 65 yaş grubunu, Vural ve Akgünlü (26) ile Uygun ve Alpaslan (25) Dişhekimliği öğrencilerini, Baloş (6) bir çalışmasında yüksek öğrenim gören bireyleri, bir başka çalışmasında (9) çeşitli yaş gruplarındaki fabrika işçilerini, Bayırlı ve arkadaşları (11, 13) erler ile Hava Harp Okulu öğrencilerini, Sandallı ve Yılmaz (21) zeka geriliği olan çocukları, Arpak ve arkadaşları (2) ise görmeyen bireyleri hedef popülasyonlar olarak seçmişlerdir. Dünya Sağlık Teşkilatı da özellikle periodontal hastalığın ilerleyişini göz önüne alarak, çocuk ve genç yaş popülasyonuna (20 - 25 yaş arası) ağırlık verilmesi gerektiğini bildirmektedir.

Epidemiolojik çalışmaların ortaya koyacağı sonuçların toplum sağlığına olan olumlu etkileri tartışılmaz. Bununla birlikte ilk kez 1973 yılında Norveç'te tanıtılan PTNS sorunların tespiti yanısıra, çözüme de yardımcı olacak bir sistem olarak önerilmiştir.

TÜRKİYE'DEKİ AĞIZ - DIŞ HASTALIKLARI EPİDEMİYOLOJİSİ ÇALIŞMALARI

PTNS son yıllarda WHO ve FDI'nın ortak çalışma ekiplerince geliştirilmiş ve CPITN olarak modifiye edilmiştir. Bu sistem Tablo I'de özet olarak sunulmuştur.

TABLO I. CPITN (The Community Periodontal Index for Treatment Need) sistemine göre Periodontal Hastalık Klasifikasyonu ile, gerekli tedavi ve personel tablosu.

Periodontal durum	CPITN skoru	Tedavi türü	Tedavi götürecek personel
Sağlıklı	0	YOK	YOK
Gingivitis	1	OHE	Öğretmenler, dişhekimi yardımcıları
Kalkulus	2	OHE ve Detertraj	Dişhekimi+Dişhekimi yardımcıları
3-5 mm cep	3	OHE ve Küretaj	Dişhekimi+Dişhekimi yardımcıları
5 mm de çok cep	4	OHE ve Complex ted.	Dişhekimi (Periodontist)

Dünya Sağlık Teşkilatı çağrılarını doğrultusunda, ülkemizde de bu sisteme göre epidemiolojik çalışmalar yapılması yarar sağlıyacaktır.

Çalışmamızın önemli sonuçlarından biri de, gerek periodontal hastalıkların gerekse diş çürüklerinin hâlâ ülke sağlığını tehdit eder boyutlarda ağırlıklarını ve varlıklarını sürdürdüğü şeklindedir. Metod farklılıklarından, tartışmalı sonuçlara gidilirken, bu arada topluma çok az şeyler verildiği, genç yaş grubuna (10 - 25 yaş grubu) yeterince ulaşamadığı, gerek Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı gerekse ilgili diğer Bakanlıklarda konunun önemli ölçüsünde önlemlerin henüz alınmadığı söylenebilir. Açılan her kampanya gibi, üst yetkili kaynaklarca planlanmış bir ağız - diş sağlığı kampanyasına gerek olduğuna inanıyoruz.

Kaya EREN

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye'de yapılan epidemiolojik araştırmalar gözden geçirilmiş, ülkemizdeki çürük ve periodontal hastalık insidansının yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, ileride Türkiye'de bu konuda yapılacak epidemiolojik çalışmalarda WHO'nun önerilerinin takip edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

SUMMARY

EPIDEMIOLOGIC STUDIES IN TURKEY

In this study, we reviewed the epidemiologic studies which have done in Turkey and it is found that the caries and periodontal disease incidence is high in this country. Also it has been indicated that WHO's recommendations should be followed in the future epidemiologic studies in this field in Turkey.

LİTERATÜR

- 1 — Akkaya, M. : 15 Yaş Grubunda Altı Aylık Dönemlerde Uygulanan Periodontal Bakımın Diş Çürükleri ve Periodontal Sağlık Açısından Değerlendirilmesi. Doktora Tezi, Ankara - 1985.
- 2 — Arpak, N., Akkaya, M., Aksoy, N. : Görmeyen Bireylerde Motivasyon ve Plak Kontrolünün Etkinliğinin Uzun Sürede Değerlendirilmesi. G.Ü. Dişhek. Fak. 1. Bilimsel Kongresi Ankara - 1987.
- 3 — Baloş, K., Sungur, T., Arabacıer, C. : Farklı Sosyo - Ekonomik Düzeydeki 10 Yaş Grubu Okul Öğrencilerinin Periodontal ve Diş Çürükleri Yönünden 1.5 Yıl Süreyle İzlenmeleri. A.Ü. Dişhek. Fak. Dergisi, 6.3 : 1-16, 1979.
- 4 — Baloş, K., Bostancı, H.S., Arpak, N., Özcan, G. : 15 Yaş Grubundaki Diş Kayıplarının Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi. A.Ü. Dişhek. Fak. Dergisi, 7 : 3.133-139, 1980.
- 5 — Baloş, K., Bostancı, H.S., Arpak, N., Özcan, G. : 15 Yaş Grubunda Periodontal Yıkımlar. A.Ü. Dişhek. Fak. Dergisi, 8.1 : 27-36, 1981.

TÜRKİYE'DEKİ AĞIZ - DIŞ HASTALIKLARI EPİDEMİYOLOJİSİ ÇALIŞMALARI

- 6 — Baloş, K. : Motivasyon ve Periodontal Sağlık. A.Ü. Dişhek. Fak. Dergisi, 8, 1 : 101-114, 1981.
- 7 — Baloş, K. : Bir Araştırma Nedeniyle Günümüzde Türk Periodontolojisi. A.Ü. Dişhek. Fak. Dergisi 9, 1 : 183-190, 1982.
- 8 — Baloş, K., Eren, K., Akkaya, M. : Farklı Yaş Gruplarında Ağız Bulgularının Karşılaştırılması. A.Ü. Dişhek. Fak. Dergisi, 10, 1 : 163-171, 1983.
- 9 — Baloş, K., Akkaya, M., Eren, K., Tüccar, E. : Periodontal Tedavi Gereksiniminin Saptanması ve Değerlendirilmesi (PTNS ve Ülkemizde ilk Uygulanışı). A.Ü. Dişhek. Fak. Dergisi, 10, 1 : 163-171, 1983.
- 10 — Baloş, K., Bostancı, H., Akkaya, M. : 4 Yıl Ara İle 15 Yaş Grubunda Yapılan Periodontal Değerlendirmelerin Karşılaştırılması. A.Ü. Dişhek. Fak. Dergisi, 12, 3 : 561-568, 1985.
- 11 — Bayırlı, G.Ş., Curiloviç, Z. : Türk Askerlerinde Periodontal Hastalık ve Diş Çürüklerinin İncelenmesi. Periodontoloji Dergisi, 1 : 2, 183-192, 1976.
- 12 — Bayırlı, G.Ş., Kutay, M. : «Ataköy İlkokul» Öğrencilerinde Ağız Hijyeni ve Diş Çürüğü Oranları. T.P.D. 8. Kongresi, Ankara, 1977.
- 13 — Bayırlı, G., Güler, S., Aşçı, S. : Hava Harp Okulu Öğrencilerinde Periodontal Hastalık ve Diş Çürüklerinin İncelenmesi. Periodontoloji Dergisi 5 : 1, 31-44, 1980.
- 14 — Bayırlı, G., Onan, T.J., Onan, B. : «Ahmet Haşim İlkokulu» Öğrencilerinde Periodontal Hastalık ve Diş Çürüğü Oranları. Periodontoloji Dergisi 6 : 1, 123-144, 1981.
- 15 — Bayırlı, G.Ş., Soyman, M., Yırcalı, A. : Türkiye'de Periodontal Hastalıkların İrdelenmesi. Periodontoloji Dergisi, 8 : 23-33, 1983.
- 16 — Bellini, H.T., Gjermo, P. : Application of the Periodontal Treatment Need System (PTNS) in a Group of Norwegian Industrial Employees. Com. Dent. Oral Epidemiol. (1) : 22-29, 30-44, 1973.
- 17 — Çağlayan, G. : Çankaya İlkokulu Öğrencilerinin Ağız Hijyeni ve Periodontal Problemleri (Saha Araştırması). H.Ü. Dişhek. Fak. I. Uluslararası Kongresi, Ankara, 1980.
- 18 — Gülhan, A., İzbul, N. : 7-15 Yaşları Arasındaki İlk ve Ortaokul Çağındaki Çocuklarda Ağız Hijyeni ve Çürük Frekansı Arasındaki İlişkiler. İ.Ü. Dişhek. Fak. Dergisi, 13 : 156-163, 1974.
- 19 — Kırzioğlu, Z., Demiröz, I. : 7-12 Yaş Grubu Erzurum Çocuklarında Sosyo-Ekonomik Durumun Diş Çürüklerine Etkisinin İncelenmesi. H.Ü. Dişhek. Fak. Dergisi, 7 : 3, 195-200, 1983.

- 20 — Oktay, C. : Periodontal Hastalıkların Erzurum Yöresindeki Prevelansları ve Bunlara Tesir Eden Faktörler. t.Ü. Dişhek. Fak. Dergisi, 9 : 5-27, 1975.
- 21 — Sandallı, N., Yılmaz, S. : Zeka Geriliği Olan Çocuklarda Ağız Sağlığı ve Önemi. Periodontoloji Dergisi, 3 : 31-37, 1978.
- 22 — Seven, N., Demiröz, I. : Erzurum İlinde 12-18 Yaş Grubunda Gingivitisin, Ağız Hijyeni ve Diş Çürüğü İle İlişkinin İstatistiksel Olarak Araştırılması. H.Ü. Dişhek. Fak. Dergisi, 7 : 3, 201-207, 1983.
- 23 — Sungur, T., Saygılı, I., Ceyhan, D., Arabacıer, C., Baloş, K., Mısırlıgil, A., Ayhan, N. : Ankara'da 10-15 Yaş Grubu Okul Çocuklarında Ağız ve Diş Sağlığı Konusunda Bir Araştırma. AÜ. Dişhek. Fak. Dergisi, 4 : 1, 125-151, 1977.
- 24 — Toker, Ç. : Ankara'nın Abidinpaşa - Samanlıkbahçeleri - Tuzluçayır Bölgesinde Yapılan Ağız Sağlığı Araştırması. A.Ü. Tıp Fak. Yayını Sayı 368, A.Ü. Tıp Fak. Matbaası, 1978.
- 25 — Uygun, H., Alpaslan, G. : Bir Proflaksi Programı Öncesi Dişhekimliği Öğrencilerinde Ağız Hijyeni, Gingivitis ve Diş Çürüğünün Saptanması. H.Ü. Dişhek. Fak. Dergisi, 11, 2 : 112-115, 1987.
- 26 — Vural, F., Akgünlü, A. : Dişhekimliği Öğrenimi Yapmakta Olan Öğrencilerin Ağız-Diş Sağlıklarının Araştırılması. P.D., 2 : 59-63, 1977.
- 27 — WHO Technical Report Series : Prevention Methods and Programmes for Oral Diseases. Report of a WHO Expert Committee. 713, Ceneva, 1984.
- 28 — Yazıcıoğlu, N., Yazıcıoğlu, B., Ulusoy, M., Bumin, Ç., Ulusoy, N., Türköz, E., Lüle, S., Uzan, B., Çetiner, S., Tolga, F. : Ankara'da İlkokul Çocuklarında Diş Sağlığı Konusunda Bir Prevelans Araştırması. A.Ü. Dişhek. Fak. Dergisi, 12, 3 : 681-692, 1985.